

Tænk tanken Digitale Unge, november 2013

FOKUSGRUPPE-UNDERSØGELSEN: UNGES PRIVATE OG OFFENTLIGE LIV PÅ SOCIALE MEDIER

DIGITALE UNGE

FORBRUGERRÅDET

**MEDIERÅDET
FOR BØRN & UNGE**

Digital
Identity

INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER

DR

Rapport af: Rikke Frank Jørgensen, Gry Hasselbalch og Verner Leth, 2013

Fokusgruppeinterviews og rapport er udarbejdet som et delprojekt under tænketanken Digitale Unge, som består af repræsentanter fra Medierådet for Børn og Unge, DR, Institut for Menneskerettigheder, Forbrugerrådet og Digital Identitet: www.digitaleunge.dk

Indhold

Indhold.....	3
BAGGRUND.....	4
Tænketanken: Digitale Unge	4
De to undersøgelser: Unges Offentlige og Private Liv på Sociale Medier	4
FOKUSGRUPPE-UNDERSØGELSE.....	5
Tilrettelæggelse og fremgangsmåde	5
Fokusgrupperne.....	5
Temaer.....	5
Begrebet privatliv	5
DE SOCIALE MEDIERS BETYDNING I HVERDAGSLIVET	6
Facebook som platform.....	6
Tilgængelig via smartphones	6
Brug af sociale medier tjener flere formål	7
Brug af sociale medier udvikler sig gennem årene	8
STRATEGIER TIL BESKYTTELSE OG KONTROL OVER PRIVATLIVET.....	9
Facebook som en integreret del af identiteten.....	9
Facebook-grupper	10
Brug af billeder	10
Digitale Dialekter	12
VIDENSNIVEAU	14
Terms and Conditions.....	14
Indsamling af data	15
Overvågning.....	16
KONKLUSION	17
Sociale medier	17
Privatliv	17
BILAG: ØVRIGE CITATER	18

BAGGRUND

Tænketanken: Digitale Unge

Som indspark i en offentlig debat om unges offentlige og private liv på de sociale medier har Medierådet for Børn og Unge, Institut for Menneskerettigheder, DR Medier, Digital Identitet og Forbrugerrådet i 2013 etableret en tænketank, der sætter spot på emnet. Formålet er at inspirere til en informeret samfundsdebat om emnet. Vores aktiviteter i 2013-2014 fokuserer på en repræsentativ kortlægning, en kvalitativ analyse blandt unge samt generel videnindsamling, udvikling af kampagner og værktøjer samt international formidling.

De to undersøgelser: Unges Offentlige og Private Liv på Sociale Medier

I februar 2013 fremlagde tænketanken en repræsentativ undersøgelse blandt forældre og unge. Den indkredsede unges brug af sociale medier med fokus på deres holdninger til vigtige temaer som det "at være på" og betydningen af at have 'kontrol' over identitet og 'privatliv', når man er i et offentligt socialt online rum. Nærværende undersøgelse uddyber og bygger videre på konklusionerne i den repræsentative undersøgelse, som kan findes på www.digitaleunge.dk.

FOKUSGRUPPE-UNDERSØGELSEN

Tilrettelæggelse og fremgangsmåde

Undersøgelsen bygger på gennemførelsen af 11 fokusgrupper fordelt mellem fire i Århus og syv i Hovedstadsområdet. Med undtagelse af et gymnasium har der været udført to fokusgrupper ved hvert gymnasium.

Fokusgrupperne

Fokusgrupperne bestod af mellem fire-otte elever fra 1. eller 2. g. Alle fokusgrupper har været blandet i forhold til køn og med elever som kendte hinanden fra enten deres klasse eller tilvalgsfag. Alle fokusgrupper blev optaget med diktafon og varede omkring en time. Fokusgrupperne blev gennemført på det enkelte gymnasium.

Temaer

Den kvalitative analyse er inddelt i tre hovedtemaer:

- 1) De sociale mediers betydning i hverdagslivet
- 2) Strategier til beskyttelse og kontrol af privatlivet
- 3) Vidensniveau

Det første tema dækker over, hvordan de unge bruger sociale medier i deres hverdag, og hvilken rolle de spiller i deres liv. En vigtig problemstilling i denne analyse er, hvordan og i hvilket omfang unge benytter sig af strategier til at kontrollere eller beskytte deres privatliv på sociale medier. Denne problemstilling introduceres i temaet 'Strategier til beskyttelse og kontrol af privatliv'. Endelig har undersøgelsen også søgt at forstå unges viden om, hvilke data der bliver indsamlet om dem, hvorfor de bliver indsamlet samt bevidstheden om de eventuelle konsekvenser deres digitale spor kan have senere i livet.

Begrebet privatliv

Retten til 'privatliv' er blandt andet fastlagt i FN's Verdenserklæring om Menneskerettigheder og i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Begrebet tillægges forskellig betydning i forskellige nationale og sociale kontekster. Undersøgelsens udgangspunkt har været, at privatliv har en betydning for de unge, som påpeget i den kvantitative undersøgelse fra februar 2013, og at denne betydning kan aflæses gennem specifikke sociale praksisser. Privatliv er i denne undersøgelse koblet med spørgsmål om individuelle strategier for at opretholde kontrol over udveksling af informationer, billeder mv. om den enkelte. Begrebet er ikke anvendt som en modsætning til begrebet offentlig.

DE SOCIALE MEDIERS BETYDNING I HVERDAGSLIVET

De unges adfærd på de sociale medier er helt central for at forstå, hvilken rolle sociale medier spiller i deres liv. I dette tema blev der besvaret spørgsmål som - hvorfor de unge er på sociale medier, og hvordan sociale medier påvirker deres skole- og hverdagsliv. Alle de interviewede bruger Facebook som den centrale platform til at kommunikere med venner og til at følge med i sociale og skolemæssige aktiviteter. De unge er "altid på" via deres smartphone, og Facebook fremstår som en fuldt integreret del af de unges sociale liv.

Facebook som platform

De unge i undersøgelsen nævner Facebook, Instagram, Twitter, Snapchat som nogle af de mest udbredte sociale medier. Alle de interviewede har i dag en profil på Facebook, der fremstår som den fælles infrastruktur for de unges kommunikation. Facebook blev beskrevet som platformen for al kommunikation med venner, samt udvekslinger i forhold til sociale aktiviteter, sport og skole. Således er det en forventning blandt de unge, at de kan få fat på hinanden via Facebook.

"Det forventes lidt, at alle bare har Facebook. At man kan kommunikere med alle der. Det forventer man jo nok også lidt, at alle har."

Pige 17 år. København

Ligeledes beskrives Facebook som den primære sociale informationskanel:

"I morgen har vi skolefest på skolen. Der står måske på skolens side, at der er fest men der er ikke en elev der har været inde og kigge der. Alle elever bliver inviteret til en begivenhed på Facebook. Så det bliver også brugt til praktiske informationer. Fx at billetter kan købes på en hjemmeside. Og det står ikke på skolens hjemmeside."

Dreng 17 år. København

Beskeder til venner bliver blandt de interviewede kun sendt via Facebook, mens SMS primært bruges til kommunikation med voksne / forældre.

"Før i tiden der blev ens mobil kun brugt til at ringe og sms'e. Men jeg bruger den egentligt ikke til at sms'e mere. Nu er det mere kun opkald jeg bruger den til. For hvis jeg gerne vil have kontakt til en ven, så skriver jeg aldrig en sms mere. Så nu forventer man lidt, at alle har Facebook, fordi det er blevet en ny måde at kommunikere på. Derfor bruger jeg egentlig kun sms til at kommunikere med mine forældre. Fordi dem er jeg ikke venner med på Facebook."

Dreng 16 år. København

Tilgængelig via smartphones

Undersøgelsen viste, at de interviewede er tilgængelige døgnet rundt (undtagen når de sover) gennem Facebook's app på deres smartphone. Det blev også understreget, at Facebook har overtaget meget af den kommunikation, der tidligere blev udvekslet via SMS. Udbredelsen af smartphones lader til at være helt central for de unges brug af sociale medier, som illustreret i citatet nedenfor:

"Min smartphone gør, at jeg er på mere. Man kan hele tiden været opdateret."

Pige 16 år. København

Langt hovedparten af de interviewede har en smartphone, der giver dem mulighed for at være på Facebook mobilt. Størstedelen logger ikke ind og ud, men er på Facebook i alle vågen-timer. De unge modtager løbende notifikationer om nye 'likes' af deres indhold, nye kommentarer og nye beskeder fra deres Facebook venner. Deres brug af Facebook er med andre ord stærkt koncentreret omkring deres smartphones og er kendetegnet ved mange korte interaktioner dagen igennem. De er altid på, og tjekker regelmæssigt nye aktiviteter på det sociale medie. Kommer der nye beskeder svarer de generelt hurtigt tilbage.

"Jeg sidder heller ikke koncentreret med Facebook i flere timer. Det kan godt være at jeg bruger det i et par timer om dagen men så er det meget fordelt på hele dagen. Så hvis der lige er en der skriver til mig, så kigger jeg lige på min smartphone og svarer lige tilbage. Så er der måske lige kommet en notifikation om at nogen synes godt om mit billede. Og så hvis jeg lige begynder at scrolle lidt. Så går der lige 5 minutter til."
Dreng 17 år, Århus

"Normalt vil jeg have tjekket hele min startside igennem når dagen er slut."
Dreng 16 år, Århus.

Brug af sociale medier tjener flere formål

Sociale medier tjener flere formål. Udover at være en kommunikationskanal, som hyppigt vælges i stedet for at sms'e og telefonere, bruges sociale medier til at holde sig opdateret om venner, fester og sport; til at danne sig et førstehåndsindtryk af personer, man ikke har mødt endnu, samt til at hjælpe og selv få hjælp med lektier. Flere nævner, at de bruger Facebook som en form for "social" søgemaskine:

"Jeg bruger Facebook ligeså meget som en søgemaskine, som jeg bruger Google. På Facebook er det bare socialt. Det kan være fester, venner, bekendte. Eller "ej hvor var han sjov ham der". Hvad var det nu han hed. Hvis man før i tiden ikke lige kunne huske en andens navn. Så kunne man ikke huske hans navn. Hvis man ikke kan huske hans navn i dag så tænker man "han er venner med ham det. Nå ja det er ham der."
Dreng 17 år. København

Grundet Facebooks status som den primære kommunikationsplatform bliver tjenesten blandt de unge beskrevet som den mest praktiske måde at organisere og sprede informationer i sine sociale netværk:

"Jeg tror også bare, at hvis man har en vennegruppe, hvor det er typisk at de mennesker ses. Så opretter man lige en gruppe på Facebook og så kan man spørge "kommer I til cafeen i morgen?". Det er en meget god måde lige at få noget spredt rundt på til alle."
Pige 17 år. København

Brugen af sociale medier har udover at fungere som kommunikationsplatform også en underholdningsværdi. Som denne pige på 17 år fra København udtrykker det:

"Det er godt tidsfordriv. Når man ikke har noget at lave, så kan man lige skrive med dem som er langt væk. Jeg har været på efterskole og har venner på Fyn og Jylland, så jeg har ikke mulighed for at tage hjem til dem."

Brug af sociale medier udvikler sig gennem årene

I fokusgrupperne er der klare tendenser at se i forhold til, hvordan de interviewedes brug af sociale medier har udviklet sig gennem årene. Statusopdateringer og opslag på andres walls, som alle kan se, bliver mindre hyppige mens en større del af aktiviteterne bevæger sig over i grupper, hvor medlemmerne er specifikt inviteret. De adspurgte gymnasieelever deltager i stigende grad i mange forskellige grupper med ofte klart afgrænsede formål som fx forskellige sportsaktiviteter, lektiegrupper blandt elever i tilvalgsfag etc. Generelt beskriver de unge, hvordan deres brug af sociale medier har gennemgået faser, hvor aktivitetsniveauet nu er lavere end da de først kom på sociale medier

STRATEGIER TIL BESKYTTELSE OG KONTROL OVER PRIVATLIVET

De interviewedes udveksling af links, beskeder, billeder og videoer skaber et behov blandt de unge for at kontrollere, hvem der ser hvad og hvornår på internettet. Undersøgelsen har derfor også medtaget et fokus på, hvordan de unge opfatter, beskytter og kontrollerer deres privatliv.

Kontrollen med data, ikke mindst i forhold til selvfremsstilling, fremstår som en central problemstilling for de unge. Der er f.eks. stor bevidsthed om, hvad der er henholdsvis god og dårlig stil i forhold til at dele billeder og information med og om andre. Ligeledes er der mange personlige tanker og overvejelser, som de unge ikke deler på Facebook. Det opfattes som et normbrud at skrive meget emotionelle og private opslag om f.eks. forældres skilsmisse, brud med kæresten etc. De interviewede afholder sig også fra at deltage i politiske diskussioner for at undgå at ende i en større diskussion med uenige politisk engagerede venner. Enkelte afholder sig fra at udtrykke "politiske holdninger" på sociale medier, da de gerne vil have lov til at kunne ændre disse i fremtiden.

Overordnet set er der en tendens til at elever i 1. g benytter færre strategier til at kontrollere deres privatliv end blandt de 1 år ældre elever i 2. g. De yngste elever i undersøgelsen udviser også mindst bekymring for, hvordan de informationer, der ligger på sociale medier om dem, eventuelt kan misbruges.

De unge var enige om, at Facebook chat ses som en privat kommunikationskanal, hvor man kan betro sig til andre, mens sociale medier generelt betragtes som et offentligt sted, hvor man offentliggør ting til en bredere gruppe. Mange af de unges aktiviteter på Facebook foregår i tematiske grupper (fx en gruppe for klassen), snarere end på ens "offentlige væg". Brugen af grupper opfattes som en beskyttelse af privatlivet, idet grupperne er forbeholdt en specificeret kreds af medlemmer.

Facebook som en integreret del af identiteten

De interviewede fortæller om, hvordan Facebook gennem årene er blevet et vigtigt element i deres sociale liv og identitetsdannelse. Dette handler både om en tidsmæssig investering i at skabe sin profil og udvikle sit sociale netværk, og det handler om, at de unge ser deres profil som en integreret del af deres identitet:

"Lad os sige Facebook gik ned en eller anden dag for alle. Så er det jo det første alle vil snakke om. For det er jo lidt som om at man har investeret så meget tid i det og så meget fokus på at sådan her fremstår du. Og det her er dine venner. Så det er nærmest et projekt. Det er en del af en. Så det er lidt ligesom ikke at kunne snakke. Det er et kommunikationsværktøj som er meget integreret for en".

Dreng 17 år, København

Således er det for en stor del af de unge ikke muligt at beskrive et "privatliv" uden for Facebook. Dvs. Facebook opfattes ikke som en "repræsentation" af privatlivet, Facebook beskrives som en væsentlig del af "privatlivet":

"Ens privatliv er jo ikke kun afbilledet på Facebook. Det er jo også Facebook."

Dreng 17 år, København

"Facebook-identiteten" består både af, hvad man selv lægger ud på sin profil, men i høj grad også af, hvad andre deler om én. Derfor bliver manglende tilstedeværelse på de sociale medier også forbundet med risici, da andre kan dele indhold om én, uden at man selv har mulighed for at gribe ind.

Facebook-grupper

For at forstå hvordan de interviewede beskytter deres privatliv på sociale medier må man først se på deres adfærd. Her viser undersøgelsen, at hovedparten af de interviewede er medlemmer af Facebook-grupper, som kun er for inviterede. Kriterierne for medlemskab kan dog være relativt brede, fx en gruppe for klassen, for klassens piger eller for fodboldklubben. I disse grupper foregår en stor del af de unges aktiviteter på Facebook, og grupperne opfattes generelt som private, idet de repræsenterer en afgrænset kreds af personer, der er identificeret overfor hinanden.

"Klassemæssigt, bruger vi det også til lektier og ting vi kan lave sammen, hvor det hele bliver delt på en gruppe, hvor vores lærer ikke er indblandet..."

Dreng 17 år, København

Grupperne afspejler fysiske sociale rum / grupperinger, hvor medlemmerne er kendte, og hvor informationen er rettet mod gruppens medlemmer. I flere af fokusgrupperne havde klassen en gruppe for klassens piger, hvor der blev delt billeder og kommentarer om deres hverdag.

Brug af billeder

Blandt de interviewede hører billeder til gruppen af data, som der blev reflekteret mest over. Billeder fremstår som et væsentligt element i de unges selvfremsstilling på sociale medier, og der var en række uskrevne regler og normer for anvendelsen af billeder. (se f.eks. boks omkring "Selfies")

Der var stor bevidsthed blandt de interviewede om, hvad billeder kan fortælle om én, og om hvordan de indgår som en vigtig del af én selvfremsstilling. Før billeder af en selv eller andre lægges på sociale medier laver hovedparten af de interviewede derfor en "filtrering". Denne filtreringsproces blev af flere beskrevet som værende et resultat af ens "sunde fornuft og normer". Størsteparten af de interviewede kaster et kritisk blik på deres billeder og er meget beviste om, hvad de vælger at lægge ud, og hvad de ikke lægger ud. Der er ligeledes billeder som beskrives som "Facebook-uegnede".

"Men man kigger også selv lige på billedet, om man selv ville synes, at det er rart at få billedet ud. Jeg tænker sjældent over det. Men der er jo også billeder, der er taget decideret for at se grim ud i sjov. Men der tror jeg slet ikke at det strejfer mine tanker at lægge det på Facebook. For det er bare Facebook uegnet."

Pige, 17 år København

Ovenstående viser, at der er en grænse for, hvilke billeder denne gymnasieelev lægger på Facebook. Flere af de adspurgte fortæller også om en tendens til at afskærme pinlige billeder ved hjælp af grupper for inviterede.

"Normalt hvis der bliver taget sjove billeder, så deler man det kun internt i en privat Facebook gruppe."

Dreng 16 år, København

De uskrevne regler og normer for anvendelsen af billeder skaber en forventning blandt de unge om, at man kan bede hinanden om at slette billeder, man ikke bryder sig om:

"Det er også sådan en uskreven regel, at hvis man skriver en hentydning til at det skal slettes. Så sletter man billedet. Man kan skrive "ad" eller "ej". Eller bare "slet". Så bør det slettes indenfor 1 minut. Man ser det jo med det samme på sin mobil og så kan man skrive. Så bliver det også slettet rimelig hurtigt."

Pige, 17 år, København

Flere gav udtryk for, at billeder kan afsløre handlinger eller situationer, som de interviewede helst vil holde blandt en gruppe af tætte venner eller jævnaldrende. Denne viden indgår blandt andet i overvejelser om, hvorvidt man vil være venner med sine forældre på Facebook, som illustreret med citatet nedenfor.

"På et tidspunkt var jeg ikke ven med mine forældre. For hvis jeg nu fest-røg og mine forældre ikke lige skulle se det, da jeg var mindre. Så skulle jeg ikke lige være venner med dem. Jeg er venner med dem i dag."

Dreng 16 år. Århus

Ovenstående strategi er en simpel måde at værne om sit privatliv og have mulighed for at eksperimentere med ting, uden at skulle stå til ansvar overfor sine forældre.

De unge, som alligevel vælger at være venner med deres forældre på Facebook, vil dog ofte italesætte regler for deres forældres indblanding på deres profiler:

"Jeg har sagt til dem, at de skal ikke være de første der "liker". Og de skal ikke lægge noget op på væggen. Jeg har ligesom nogle pinlighedsregler med mine forældre. Ellers har jeg ikke noget imod det. De må gerne skrive til mig og de må gerne se mine billeder."

Dreng 16 år. Århus

En meget anvendt metode til at værne om sit privatliv består i at un-tagge sig på kompromitterende billeder eller at skjule billederne på tidslinjen:

"Og hvis der nu er nogle pinlige billeder fra nogle fester – så plejer jeg at gøre dem skjulte for alle. [...] Fx hvis der er nogen der "tagger" et billede af mig fra en fest hvor der har været en lidt pinlig situation. Så kan man sige "ikke tilladt på tidslinje". Men jeg kan jo ikke slette det billede."

Dreng 16 år. Århus

Selvom et pinligt billede kan gøres mindre tilgængeligt for andre, så er gymnasieeleven klar over, at billedet ikke kan fjernes fra Facebook, hvis andre lægger det op.

Udover at "skjule" billeder fra ens tidslinje og untagge nævner de interviewede også Facebook's rapporteringsfunktion som en mulighed. Dette ses dog som den allersidste udvej, da det at anmelde et billede til Facebook anses som en måde at opfordre til indblanding fra en udefra kommende autoritet. Der var også en bekymring over, hvorvidt hyppig anmeldelse af billeder vil underminere den enkeltes troværdighed, og at Facebook som en konsekvens vil tage anmeldelser fra den pågældende bruger mindre alvorligt fremover. Hovedparten af de interviewede havde en opfattelse af, at udbredt brug af anmeldelsefunktionen ville medføre sanktioner fra det sociale medie.

"Man kan også anmelde et billede. Facebook har en mulighed for at anmelde et billede til dem, og så får de en besked om, at de skal fjerne det. Og hvis jeg så kan se, at de ikke har fjernet det, så fjerner Facebook det for mig. Så jeg har en mulighed for mere eller mindre at bestemme. Selvfølgelig skal man ikke misbruge den funktion. Men jeg har muligheden for at få noget fjernet, hvis der er noget jeg ikke vil have. Jeg anmelder personligt ikke noget. Men muligheden er der for, at man kan bruge det for hyppigt. Hvis nu man af en eller

anden grund ville have alt fjernet. Det er lidt ligesom Peter og Ulven. Og jeg tror Facebook ville være sådan lidt "ok, det er altså 27'ende gang at du anmelder et billede nu".

Dreng 16 år. København

Digitale Dialekter

Undersøgelsen viste en række fælles tendenser blandt de unge i Hovedstadsområdet og i Århus og omegn, dog fremkom også en række "digitale dialekter", som er under indflydelse af geografi, forældres uddannelsesbaggrund og etnicitet. De unge er fælles om at have et stærkt reflekteret fokus på strategier for at kontrollere online identitet og selvfremsstilling, men samtidig er der en række forskelle i, hvad der f.eks. konkret opfattes som god takt og tone specielt inden for forskellige sociale grupperinger. Det er især i forhold til, hvordan og hvornår man bør kommentere, at disse forskelle bliver tydelige. Herudover kan f.eks. tildelingen af "likes" opfattes som høfligt i nogle sociale grupperinger, mens likes og kommentarer bruges anderledes i andre grupperinger.

"Men også bare for at være lidt høflig så plejer man lige at skrive i kommentarerne til et billede. Så det ikke bare er et billede der er der". Dreng 16 år, København

"Hvis der nogle der har lagt et billede op, så plejer man lige at give respons. Altså respons på den handling, at der er nogen som har lagt et billede op. Lige at skrive "det var sjovt" eller noget bare for at vise at der er respons." Pige, 17 år, København

"Hvis jeg ikke synes om et billede så liker jeg det ikke. Jeg ville aldrig like et billede for at være høflig. Det har ikke noget med høflighed at gøre om man liker et billede". Dreng 16 år, Århus

LEG MED PINLIGE BILLEDER

En del af de interviewede nævnte, at de har "pinlige billeder" af hinanden, som ikke er uploadet til deres profiler. Disse kan bruges til at "drille" hinanden med, men nogle nævnte også, at de har dem liggende som et slags beredskab (modtræk), som de vil kunne bruge, hvis der bliver lagt pinlige billeder ud af dem selv.

FACERAPE

Facerape er når nogle går ind og skriver status opdateringer osv. på en Facebook profil, der ikke er deres egen. F.eks. hvis den enkelte har glemt at logge ud fra en offentlig computer. Stort set alle de interviewede kendte til Facerape og havde selv været ude for det, kendte nogle der havde, eller havde selv gjort det. Det var gennemgående, at 'Facerape' blev set som en slags harmløs drilleri, som der dog også var grænser for. Grænserne handlede om indholdet af, hvad der blev skrevet på profilerne, og om man f.eks. gik ind i hinandens 'private mail boks' og sendte beskeder.

"SELFIE" OG "FØLER"-BILLEDER

En 'selfie' eller et "føler"-billede er ifølge de interviewede et for tydeligt konstrueret selvportræt, hvor man ser 'følede' ud og tager sig selv for alvorligt. Disse billeder overtræder, ifølge de interviewede, en 'social kodeks' for god brug af billeder.

"Man kan også tage et føler billede af sig selv ikke?" Pige 17 år, København.

Svar fra dreng 17 år:

"Jo men så har du rimelig meget ramt bunden. Det lyder rimelig meget som en beskrivelse af en "selfie". Det er de der selvportrætter."

De interviewedes fælles forståelse for, hvad en 'Selfie' er, dvs. hvornår et selvportræt er 'for meget', er et godt eksempel på de fælles underforståede regler og analyseredskaber, de unge benytter sig af, når de kommunikerer via billeder på sociale medier:

"Men man kan godt føle den med vilje og så skal folk gerne forstå, at det er med vilje. For hvis ikke de forstår den så er det rimelig kikset."

Pige 17 år, København

De fælles underforståede regler for billeders brug og fortolkning er hele tiden i spil og understreges af de interviewede via f.eks. kommentarer under deres billeder:

"Hvis man ikke får skrevet til de grimme billeder, så kan begrebet "at føle den" godt blive brugt her. Hvis nu man i sjov tager et meget alvorligt billede. Så kan man godt skrive i kommentarerne så folk forstår, at det er ironisk." Pige, 16 år, København

"Det der med at føle den er også hvis du opdager, at der er nogen der er ved at tage et billede af dig. Og du så gør dig meget umage for at se godt ud. Så bliver det kommenteret, at du føler den."

Dreng 17 år, København

VIDENSNIVEAU

I dette tema afdækkes de unges vidensniveau vedrørende privatlivs problematikker såsom overvågning og kommerciel brug af data gennem konkrete eksempler og faktuelle spørgsmål vedrørende deres brug af - og holdning til - sociale medier. De interviewede havde oprettet profiler på et tidspunkt, hvor de var relativt unge (ofte under 13 år) og således havde minimal viden i forhold til at forstå de dokumenter, de samtykkede til. Der var blandt de unge begrænset kendskab til, hvorledes deres informationer og billeder kan udnyttes (kommercielt eller på anden vis), og de fremstår generelt ubekymrede i forhold til potentiel overvågning. De læser som hovedregel ikke brugerbetingsregler (Terms and Conditions) og kun et fåtal har ændret deres privatlivsindstillinger for at gøre disse mere restriktive. På tværs af fokusgrupperne var der dog et udbredt kendskab til, at man overdrager rettighederne til sine billeder til Facebook, når de uploades. De unges sociale praksisser vedrørende selvfremsættelse på profilerne, beskrevet i forrige afsnit, viser, at 'kontrol' med private data er essentiel for de unges brug af de sociale medier. Til gengæld var det gennemgående, at de interviewede generelt accepterer, at de har afgivet en del af kontrollen over videre brug af deres private data ved at samtykke til Terms and Conditions.

Terms and Conditions

I samtlige fokusgrupper var Facebook det sociale medie, hvor de interviewede først havde oprettet en profil. Størstedelen havde desuden løjet deres alder til over 13 år, som er Facebook's aldersgrænse. Motivationen til at oprette en profil kom ofte fra venner, som spillede spil, der kun var tilgængelige, hvis man havde en Facebook profil. Fælles for samtlige deltagere i fokusgrupperne var en manglende gennemlæsning af 'Terms and Conditions' for brugen af de sociale medier. Mange af de interviewede går ud fra, at de vil blive gjort opmærksomme på vigtige ændringer i vilkår for brug af sociale tjenester gennem øvrige medier eller via venner og følger derfor ikke med i opdateringer af vilkårene for de tjenester, de benytter.

"Man har jo hørt om, at man nok burde læse de der terms and conditions, fordi vi ikke kender vores rettigheder. Men vi var jo ikke ret gamle, da vi oprettede den. Og der skrev vi jo bare "ja"."

Pige 17 år, København

Det fremgik af interviewene, at ingen af de adspurgte havde forudsætninger for at sætte sig ind i, hvad det indebar at være på et socialt medie som Facebook, da de oprettede deres profil. Dokumenterne, der beskriver hvad brugerne samtykker til, f.eks. hvordan brugerens data kan udveksles med andre, er komplekse og kræver et højt vidensniveau om internettet. De interviewedes forståelse af disse dokumenter blev vanskeliggjort af, at de alle var 13 år eller yngre, da de første gang blev konfronteret med dem.

"Men dengang man oprettede sin profil vidste man jo, at der var mange andre brugere. Og de havde jo måske - måske ikke læst det. Hvis andre bruger det, så kan jeg vel også bruge det."

Pige 17 år, København

Flere understreger imidlertid, at den store udbredelse af sociale medier giver dem en form for tryghed. Eller med andre ord, de går ud fra, at hvis brug af Facebook var problematisk, så ville de have hørt om det:

"Men hvis de brugte det til noget, hvor at jeg tænkte, at det var bare ikke i orden. Så tror jeg altså, at man havde hørt om det. [...] Men jeg ved ikke, hvad de skulle bruge dem til (billeder). Jeg ved ikke hvor mange millioner af profiler der er. Så jeg ville næsten føle mig bæret hvis de skulle bruge et af mig."

Pige, 17 år, København

De unges bekymring over, hvorledes private virksomheder kan udnytte personlige data er begrænset. Flere af deltagerne i fokusgrupperne er mest foruroliget over, hvorvidt de sociale medier vil begynde at koste dem penge. Facebook imødekommer denne bekymring med teksten "det er gratis, og det bliver det ved med at være" på deres forside.

"Typisk læser jeg aldrig terms and conditions. For jeg regner ikke med, at der står mærkelige ting. Det ligner jo også det samme for alle firmaer."

Dreng 16 år, København

De interviewedes manglende interesse for 'Terms and Conditions' kan skyldes en mere generel tendens til at springe lange juridiske dokumenter over ved brug af internettjenester og applikationer. Samtidig er der en del som ikke vil fravælge sociale medier på grund af 'Terms and Conditions'. Den sociale værdi ved at bruge Facebook opfattes således som væsentlig større end de potentielle (og abstrakte) muligheder for misbrug. Vil man være på Facebook, må man acceptere spillereglerne, og det gør de interviewede.

"Det er vel også lige meget med at læse det, for hvis du vil have en profil, så bliver du nødt til at acceptere det jo. Så kan det jo være lige meget hvad der står."

Dreng 16 år, København

Indsamling af data

"Jeg er ikke bange for, at de sociale medier gemmer noget information om mig. Det tænker jeg ikke på. Jeg skriver jo ikke mine kortoplysninger og jeg kunne aldrig finde på at købe noget over Facebook."

Dreng 16 år. Århus

Brugen af personlige oplysninger til markedsføring bekymrer ikke de unge synderligt. Deres ønske om kontrol med oplysninger koncentrerer sig om deres betalingsoplysninger og penge. Som illustreret i ovenstående citat er den overskyggende bekymring, at nogen skulle opsnappe deres kortoplysninger og påføre dem økonomiske tab. Flere af de adspurgte har beskrevet, at de føler sig trygge på de sociale medier, så længe de ikke opgiver kortoplysninger.

"Jeg mener ikke, at jeg har noget, der ville interessere Facebook på den måde, at de vil kunne gøre mig noget ondt. Der er jo informationer og billeder af mig."

Dreng 17 år. Århus

Blandt samtlige interviewede er der en mangel på konkret viden i forhold til, hvordan en virksomhed som Facebook kan drage fordel af brugerdata. De interviewede nævner muligheden for, at billeder kan blive solgt videre til andre tjenester, at de kan blive brugt som del af en anden persons falske identitet, eller end som reklamesøjle på en bus i et fjernt land. Disse risici beskrives som fjerne (delvis uvedkommende) risici, de har 'hørt' om via medier og som vandrehistorier. Enkelte fortæller om oplevelser af at opdage, at deres billeder er blevet brugt af andre til at lave falske profiler eller at have 'undret' sig over, hvor og hvordan andre mennesker har fundet frem til oplysninger om dem. Helt overvejende har de unge svært ved at forestille sig, at netop deres data skulle være interessante for nogen. Og hvis det skete ville de "næsten blive smigret".

Overvågning

Adspurgt specifikt om "overvågning" er nogle af de interviewede i stand til at reflektere over statslig adgang til sociale medier. Ofte bliver "overvågning" af de interviewede beskrevet som noget fjernt, der foregår i 'totalitære stater' langt væk og virker ikke som et emne, der kan holde deres opmærksomhed ret længe af gangen:

"Jeg føler det ikke som et problem (statslig overvågning). Det er ubehageligt, når jeg tænker over, at det er der. Men lige om lidt vil jeg bare kigge på Facebook igen og så er det lige meget."

Pige 16 år København.

Refleksionerne er typisk baseret på historier, de interviewede har 'hørt' og bygger videre på, snarere end konkret viden, som f.eks. denne dreng fra Århus forklarer:

"USA har en masse super computere, som kan finde ud af alt om dig ... de kan jo nærmest tænde dit webcam og sidde og kigge på dig."

I enkelte tilfælde, hvor de interviewede er blevet bedt om at tænke videre over den potentielle statslige overvågning, der kan finde sted via sociale medier af dem selv, bliver det nævnt som principielt 'ikke okay', 'ubetryggende' og 'ubehageligt'.

"...bare den tanke er jo uhyggelig jo. Hvis nu staten overvåger en personligt. Det har de ikke ret til og det skal de heller ikke have ret til". Dreng 16 år, København

"Det er jo en uhyggelig tanke. Men det er jo så kun i sådan nogle totalitære steder. Men så fx i USA lige nu hvor vi har NSA med Edward Snowden og alt det der. Hvor de spionerer på forskellige mennesker igennem de sociale medier og Google. Det er jo ikke en særlig betryggende tanke".

Pige 16 år, København

Generelt nævner de interviewede ofte følelsen af at 'forsvinde i mængden' og være 'en ud af mange', hvilket samtidig bygger på en følelse af selv at kontrollere, hvad man lægger ud:

"Måske bliver mine beskeder overvåget, men hvad skal de bruge det til? Man vælger jo selv hvad man lægger ud"

KONKLUSION

Sociale medier

Sociale medier fremstår som en understøttende infrastruktur for de interviewedes sociale hverdagsliv. De benyttes til flere formål fra underholdning, vedligeholdelse af sociale netværk og at 'holde sig opdateret' på begivenheder i netværket, til generel 'social' informationssøgning. De sociale medier spiller herudover en vigtig rolle i de unges sociale liv i den forstand, at det, som foregår på de sociale medier er med til at forstærke eller bekræfte relationer. F.eks. er man først "rigtigt kærester", når det er blevet annonceret på Facebook. Blandt de interviewede i denne undersøgelse er Facebook den foretrukne platform, hvorfra stort set al kommunikation udspringer.

Privatliv

En målsætning i denne undersøgelse har været at få en forståelse af, hvilken betydning de unge lægger i begrebet privatliv. Dette er gjort ved at spørge ind til de strategier, de unge benytter sig af til at beskytte og kontrollere oplysninger og billeder om dem selv, når de bruger sociale medier, samt deres viden om rettigheder og konsekvenser.

Mens de unge i undersøgelsen gerne reflekterer over begrebet privatliv på et overordnet plan (udveksling af data mellem individ og virksomhed samt individ og stat/overvågning), er det tydeligt, at de har lettere ved at relatere begrebet til deres aktuelle brug af sociale medier, dvs. deres oplevelse af at have kontrol over deres billeder, status opdateringer, og kontekster for interaktion.

Det var gennemgående, at de unge udtrykte bevidsthed om, og på sin vis også accept af, at et vilkår for at bruge sociale medier er, at man giver en del af den kontrol, man har over videre brug af deres private data, fra sig ved at samtykke til "Terms and Conditions". Til gengæld viser de unges konkrete praksisser, at betydningen af at have og administrere ens privatliv og selvfremsstilling er essentiel for brugen af de sociale medier. De unge benytter sig af en række strategier, der har til formål at kontrollere og administrere privatlivet over for venner og familie. Strategierne forudsætter en delt 'social forståelse og etikette', hvilket beskrives som en fælles forståelse for, hvad der gælder inden for et bestemt socialt fællesskab, baseret på 'sund fornuft'.

BILAG: ØVRIGE CITATER

Det (et parforhold) er ikke officielt før det står på Facebook. Og så siger man også at årsdagen er den dag det blev offentliggjort.

Det er en god måde at få en ide om hvad andre laver selvom man ikke har så meget kontakt med dem. Så er det meget fedt at få en daglig opdatering.

Dreng 17 år, København

Klassemæssigt, bruger vi det også til lektier og ting vi kan lave sammen hvor det hele bliver delt på en gruppe, hvor vores lærer ikke er indblandet. Og hvis der er en som holder noget hygge hjemme hos en fredag aften, eller hvis der er en som har et problem med lektierne eller hvis man er i tvivl om hvad tid vi møder. Så det er nemt at bruge Facebook når man skal kommunikere med hinanden.

Dreng 17 år. København

Jeg havde en ven for nogle år siden som sagde, at han ikke ville have Facebook. Men fx diskotekerne i weekenderne - de laver begivenheder og skriver det ikke på deres hjemmeside. Så kan man igen følge med i hvem der kommer. Men han var til sidst nødt at oprette en profil for at følge med.

Dreng 17 år. København

Når man unfriender folk så kan man ikke snakke med dem. Så er det virkelig kikset hvis man møder dem til en fest. Pige 17 år. København

Hvis der bliver lagt et billede op af mig som jeg ikke kan lide, så untagger jeg mig bare.

Pige 17 år. København

Jeg synes at oftest hvis der er et billede, hvor jeg synes, jeg smiler lidt for meget. Så kan jeg finde på at skrive "der ser jeg lidt glad ud hva". Altså ikke fordi jeg har noget imod det, men mere for at andre skal kunne se at det er lidt for sjov. Hvis jeg gerne ville have det slettet så havde jeg skrevet til personen privat. Når man skriver det i kommentarerne, så er det bare for at der skal være lidt sjov i det.

Dreng 16 år, København

Man kunne godt finde på at skrive "hahaha, fuck hvor ser jeg dum ud". Og så skal det ikke slettes. Man kan godt forstå tonen i hvornår det skal slettes og hvornår det ikke skal. Man kan godt give kritik af sig selv på billedet, hvor man tænker "ej det er lige meget - bare lad det blive". Men så skriver man en kommentar alligevel lidt for at sige man godt er bevidst om at man ser dum ud.

Pige, 17 år, København

Hvis der er en bekendt som har lagt et grimt billede op af mig, så vil jeg gerne have det slettet. Hvis det er en god ven som har lagt et grimt billede op af mig, så ved jeg godt at han gør det bare for sjov eller bare for at pisse mig af. Og de mennesker som kommer til at se billedet er også godt klar over at måske er det værste i en billedeserie og at det måske er med vilje at han tog det billede. Så der ville jeg så ikke gå ind og bede om at det skulle slettes. Så jeg ville godt kunne skrive "slet" til et billede af mig uden at det nødvendigvis betød slet. Bare for at andre mennesker godt er klar over at jeg ved jeg ligner en idiot på det her billede.

Dreng 16 år, København

Jeg tror også at det er mere piger der gerne vil have billeder fjernet. For jeg tror drenge har det lidt ok hvis man ligner en idiot på et billede end hvis piger gør.

Dreng 17 år, København

Men også bare for at være lidt høflig så plejer man lige at skrive i kommentarerne til et billede. Så det ikke bare er et billede der er der.

Dreng 16 år, København

Hvis der nogle der har lagt et billede op, så plejer man lige at give respons. Altså respons på den handling, at der er nogen som har lagt et billede op. Lige at skrive "det var sjovt" eller noget bare for at vise at der er respons.

Pige, 17 år, København

Men der er også lidt forskel på drenge og piger når der bliver postet billeder op. Når drenge ligger billeder op, så kan de godt se lidt ucharmerende ud. Men det bliver accepteret af både drenge og piger. Men når pigerne ligger sådan nogle billeder op, så kan drengene godt sidde sådan lidt "hmm". Så der er lidt forskel på drenge og piger. Men også på hvilke billeder de lægger op.

Dreng 17 år, København

Hvis nu her imorgen at jeg får for meget at drikke og der bliver taget et billede af mig hvor jeg ligger på gulvet og har det dårligt. Hvis nu det billede bliver lagt op og der ikke bliver svaret på det af mig. Så kan folk godt blive i tvivl om jeg synes det er ok at det ligger der. Men hvis jeg nu skriver "haha, det var sgu en god aften ser det ud til" så kan andre også se at det er for sjov og at han er med på at det ligger på Facebook. Hvis jeg ikke kommenterede på det eller likede det, så ville folk nok tvivle lidt på det.

Dreng 17 år, København

Inde på mit profild billede har jeg et billede med solbriller på. Så er der en der har skrevet at jeg ligner en blind Tintin. Så har jeg skrevet "ja, det er godt med dig". For bare at vise at jeg ikke har noget problem med at han skriver det. Ellers ville det måske se ud som om at jeg er ked af det eller sur over at han har skrevet det.

Dreng 17 år, København

Jeg tror man er på Facebook fordi man er nysgerrig over hvad ens venner laver. Man bruger det også meget til at kontakte sine venner. Det er tit at man bruger det i stedet for at ringe eller skrive på mobilen. Så kontakter man dem bare over Facebook.

Dreng 16 år, Århus

I chatten (Facebook) kan man skrive alt. Hvis nu der er noget jeg gerne vil dele. Så kan det være alt som helst. Der er ikke nogen grænser for hvad man kan skrive i chatten. - Dreng 16 år, Århus